

Henryk Paner, Elżbieta Choińska-Bochdan

Gniew, woj. gdańskie. Stanowisko 3

Informator Archeologiczny : badania 16, 253-255

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zasygnalizowane, w ubiegłym sezonie, występowanie dwóch faz budowy fundamentów pod mury dziedzińca zostało potwierdzone w rozszerzonym i pogłębionym, ubiegłorocznym wykopie III. Nie udało się jednak rozstrzygnąć, czy budowla fazy I została zrealizowana do końca, czy też rozebrana, a wykorzystane zostały jedynie podczas wznoszenia nowej budowli fazy II, niektóre stare fundamenty, czy też miała miejsce zmiana koncepcji układu zabudowy wewnętrznej zamku, w trakcie jego budowania.

Znalezienie fundamentu pod czwarty filar krużgan- ków pozwoliło na wysunięcie przypuszczenia, że krużganki założono tylko przy dwóch ścianach dziedzińca - północnej i południowej. Rozmieszczenie filarów przy każdej z tych ścian z niezrozumiałych względów było nieco inne.

W wykopie V, założonym w północno-zachodnim narożniku dziedzińca, zalegały warstwy wyjątkowo silnie nasyczone ceramiką naczyniową; z 0,85 m³ gruntu uzyskano ponad 25 kg jednolitego złomu ceramicznego. Była to wyłącznie ceramika siwa, wśród której występowały fragmenty dzbanów i pokryw naczyń, natomiast brakowało ułamków patelni, kafl i naczyń kamionkowych. Ceramikę tę zdobiły poprzeczne żłobki, niekiedy ornament stempelkowy. Zdarzały się też pojedyncze skorupy wczesnośredniowieczne. W Gniewie, na terenie miasta, materiał taki charakteryzował warstwy z początku XIV wieku.

W wykopie VI eksplorowano zasypaną studnię, umiesz- czoną na środku dziedzińca. Górna część jej cembrowiny zosta- ła wymurowana z cegły w okresie nowożytnym, natomiast dolna, wykonana z kamienia, może pochodzić ze średniowiecza. Studnia jest w dobrym stanie, a na jej dnie znajduje się woda.

Dwumetrowej głębokości wykop VIII, założony w piw- nicy skrzydła południowego zamku wykazał, że zarówno obecna ceglana posadzka /36,55 m/, jak i położone pod nią warstwy gruntu, powstały w okresie nowożytnym. Wystąpienie calca 0,70 m poniżej tej posadzki /35,85 m/ nie potwierdziło wyni- ków przeprowadzonych w 1979 r. badań sejsmicznych /IHKM PAN Warszawa/, sugerujących istnienie w tym miejscu drugiej, niższej kondygnacji piwnic.

Badania będą kontynuowane.

GNIEW
woj.gdańskie
Stanowisko 3

Muzeum Archeologiczne
w Gdańsku

Badania prowadził mgr Henryk Pa- ner /autor sprawozdania/ przy kon- sultacji z mgr Elżbietą Choińską-Bochdan. Finansowało: Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Ka- nalizacji w Gdańsku. Trzeci sezon badań - relikty portu; drugi sezon badań - późnośredniowieczne umoc- nienia obronne Podzamcza.

Stanowisko znajduje się na dolnej terasie Wisły w rejonie ujścia Wierzycy, u podnóża wzniesienia, na którym zlokalizowane jest Stare Miasto i założenie zamkowe. Celem badań było pozyskanie dokładniejszych informacji o umocnieniach obronnych Podzamcza oraz odnalezienie reliktyw średniowiecznego portu rzeczno-jezernego. Kontynuowano prace w wykopie VIIIA, w którym natrafiono w roku ubiegłym na relikty baszty przybramnej oraz w wykopie X, wytyczonym w odległości 5,4 m od szczytowej /południowo-wschodniej/ ściany budynku nr 28 przy ul. Wiślanej.

W wykopie VIIIA /3 x 5 m/ odsłonięto na odcinku 3,5 m zewnętrzne lico muru obronnego, a także przewiązaną z nim północno-zachodnią ścianę baszty. Fundament muru wykonany był z głazów polnych o nieobrobionej powierzchni, tzw. granitowych otoczaków polodowcowych i ma około 2 m wysokości. Trzy najniższe rzędy kamieni nie były związane zaprawą, co w połączeniu z danymi stratygraficznymi pozwala na stwierdzenie, iż fundament wykonano w wykopie wąsko-przestrzennym. Część ceglana muru rozpoczyna się od warstwy wyrównawczej wykonanej z drobnych kamieni oraz cegły zmurowanej w układzie rolkowym, na której zachowało się pięć warstw cegły gotyckiej, tzw. palcówki w układzie jednowozówkowym skośnym. Zachowane wyżej partie muru wykonane z wtórnie użytej cegły gotyckiej zmurowanej w układzie nieregularnym, powstały zapewne w czasach nowożytnych. Całkowita wysokość odkrytych reliktyw waha się od 3,2 m przy baszcie, do 4,2 m przy profilu północno-zachodnim wykopu VIIIA, z czego 2,6 m to część gotycka. Odkryta w tym samym wykopie część cokołowa baszty przybramnej, także wykonana była z dużych - nieregularnego formatu głazów polnych, z których największy miał wymiary 1,2 x 0,6 x 0,8 m. Głazy te ułożone w kilkunastu rzędach przedzielały warstwy wyrównawcze z okrzesków, drobniejszych otoczaków, fragmentów cegieł i dachówek. Mury baszty posadowione są prawie 2 m głębiej niż fundamenty muru obronnego. Zachowana wysokość północno-zachodniej partii cokołu wynosi 4,8 m. Zabytki ruchome wystąpiły w małej ilości i są reprezentowane jedynie przez kilka fragmentów ceramiki naczyniowej wypalanej w atmosferze redukcyjnej, kości i fragmenty przedmiotów żelaznych znalezione w soczewce XIV-XV wiecznej warstwy kulturowej. W stratygrafii wykopu w jego górnych poziomach dominowały utwory gliniaste - w dolnych piaszczyste. Całec stanowiły białe, pylaste, mocno sprasowany piasek.

Wykop X /5 x 5 m/ wytyczono po wewnętrznej stronie muru mylnie zinterpretowanego w roku ubiegłym jako fragment baszty. Jak ustalono obecnie jest to reliktyw późniejszej niż średniowieczna zabudowa. Jednocześnie natrafiono nieco bliżej posesji nr 28 przy ul. Wiślanej, na właściwą basztę oraz przylegający do niej kamienny mur. Prawdopodobnie są to relikty spichrza, jako że w ilustracji z 1624 r. znajdujemy przy murze obronnym Podzamcza "...spikrz zamkowy /.../ w rogu tego spikrza: wieżyczka albo basztecza od wody nie nakryta..." Interesujące, że nazwa spichrza przetrwała w tra-

dycji ustnej dla określenia budynków stojących obecnie na jego pozostałościach. Zdrobniałe określenie użyte przez ilustratora na swe uzasadnienie w wymiarach obiektu, które wynoszą 3,6 x 4,8 m /wymiały zrekonstruowane/. Wnętrze baszty górą 1,5 x 2,2 m dołem zwęża się do wąskiego szybu o wymiarach 1,1 x 1,2 m, w którego jednej ze ścian znajduje się wejście przesklepione odcinkowo łukiem grubości jednej cegły. Kamienny cokół obiektu posiada około 3,2 m wysokości. Na nim zachowały się cztery, miejscami pięć, rzędów cegły w układzie gotyckim, na których spoczywają resztki zabudowy nowożytniej. Wysokość wejścia odpowiada wysokości cokołu. Wewnątrz baszty, na głębokości 2 m od powierzchni, natrafiono na szkielet bez wyposażenia /za wyjątkiem obrączki z lichego srebra/, złożony na lewym boku, z nogami lekko zgiętymi w kolanach i twarzą zwróconą na południowy zachód - roboczo datowany na XVII-XVIII wiek. Niżej zalegały warstwy gruzu ceglanego i zaprawy oraz kilka warstw potłuczonych dachówek. W jednej z nich znaleziono kamienną kulę o średnicy około 17 cm. W warstwach najstarszych wystąpiła ceramika naczyńowa, kości, gwoździe, fragmenty szkła i przepalonego drewna. Po zewnętrznej stronie baszty, 0,6 m od otworu wejścia, na głębokości ponad 4 m wyeksplorowano gruby, drewniany, doskonale zachowany pał o długości 185 cm i średnicy 30 cm, którego czworobocznie zastrugany koniec tkwił w piaszczystych natłukach, sięgając do głębokości około 6 m. Obok pała zachowały się fragmenty deski o szerokości 22 cm i długości 190 cm, której dalsza część ginieła w południowo-wschodnim profilu wykopu, gdzie zresztą odkryto wierzchołek innej deski podobnych rozmiarów. Całość sprawia wrażenie pozostałości solidnego pomostu przylegającego niegdyś do baszty i spichrza. Duża średnica pała nosnego może świadczyć, iż pomost przeznaczony był do załadunku i rozładunku towarów.

Analiza warstw leżących na poziomie fundamentów baszty wykazała, iż w miejscu tym znajdował się brzeg zbiornika wodnego. Relikty pomostu datowano wstępnie ceramiką na XIV-XV wiek, basztę wzniesiono zapewne w wieku XIV. Dalsza analiza zabytków z baszty przybramnej /wykop VIIIa, 1981/ pozwoliła cofnąć jej chronologię, także na XIV wiek.

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono, że Podzamcze gniewskie obramowane wodami Wisły i Wierzycy, a od północy murami zamku i miasta, zostało zabezpieczone dodatkowo w XIV wieku od strony południowo-zachodniej ciągiem obronnym, biegnącym od narożnika południowo-wschodniego miasta lokacyjnego. Umacniały go dwie baszty, z których jedna broniła przejścia bramnego, wiodącego do zamku i przemy, druga zaś zamykała fortyfikację od strony przystani - portu /?/, nad dawnym zakolem Wisły, w rejonie ujścia Wierzycy. Na odgrodzonym w ten sposób terenie znajdowała się zabudowa gospodarcza.

Zabytki i dokumentacja znajdują się w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku.

Badania będą kontynuowane.